ڕووخانی کۆماری ئیسلامی و پرۆسەی گواستنەوە بۆ سیستەمی ئایندە.. دیمانەی خەلیل کەیوان لەگەڵ حەمید تەقوایی

وەرگێڕانی بۆ کوردی:کاوە عومەر
لەسەر بنەمای چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵی جەدید ئامادەکراوە

خەلیل کەیوان: کۆمەڵگا بە ئیرادەیەکی پتەو و هەنگاوی پتەو و یەکگرتوو و هیواخوازانە بەرەو ڕووخاندنی حکومەتی ئیسلامی بەرەو پێشەوە دەڕوات. پرسیار ئەوەیە ئایا کۆماری ئیسلامی دەڕوخێنرێت یان نا، بەڵکو پرسیارەکە ئەوەیە کە چۆن بە خێرایی و چۆن دەڕوخێنرێت. حکومەت لە لێواری داڕماندایە، هەر لەبەر ئەم هەکارەش هەندێک هێز باس لە پێکهێنانی حکومەتێکی کاتی و ئینتقالی دەکەن. تایبەتمەندی ئەم قۆناغە چی دەبێت؟ حکومەتی کاتی چۆن دیاری دەکرێت؟ پێکهاتەکەی چۆن دەبێت؟ شۆڕش چی دەوێت و گەرەنتی چییە کە حکومەتی کاتی لە ڕۆژی ڕووخاندا داواکارییە سەرەتاییەکانی خەڵک جێبەجێ بکات؟ ئەگەر حکومەتی کاتی داخوازییەکانی شۆڕش جێبەجێ نەکات، چی ڕوودەدات؟ سیاسەتی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری لە قۆناغی گواستنەوەدا چییە؟
حەمید تەقوایی هەزگەلێک باس لە حکومەتی کاتی و ئینتقالی دەکەن. دۆخی سیاسی لە قۆناغی گواستنەوەدا ئاسایی نییە. تایبەتمەندییەکانی ئەم قۆناغە چین؟
حەمید تەقوایی: قۆناغی گواستنەوە ئەو قۆناغەیە کە بەزۆری لە شۆڕشەکاندا بە مەودای نێوان ڕووخانی حکومەت و دامەزراندنی سیستەمی داهاتوو ناودەبرێت.
خاڵی یەکەم ئەوەیە کە ئەم باسە کە ئێستا هەندێک لە هێزەکانی ئۆپۆزسیۆن لەبارەی حکومەتی کاتی و ڕیفراندۆم و دەستوور و ناوی سیستەمی ئایندە و مەجلیسی دامەزرێنەر و هتد هەیانە، تەنیا دەرکەوتنی ئەم پەرەسەندنەیە. ناچنە ناو ناوەڕۆکی دەسیەکە، ئەم سەردەمە چییە و خەسڵەتەکانی چین و با گریمانە بکەین کە ڕۆڵی خەڵک چییە، ڕۆڵی حزبەکان چییە و هتد. باسەکە لەسەر لایەنی فەرمی ڕیفراندۆم، دەستوور، یان ئەنجومەنی دامەزرێنەر و هتد نییە. بنەمای کەیسەکە ئەوەیە کە قۆناغی ئینتقالی تایبەتمەندییەکی هەیە کە وا دەکات بە تەواوی جیاواز بێت لە بارودۆخی کۆمەڵگایەکی

ئاسایی.
دەبینیت کاتێک باس لە قۆناغی ئینتقالی دەکەین، وا گریمانە دەکەین کە کۆماری ئیسلامی ڕووخێنراوە. دیارە چ دەسەڵاتێک ڕووخانی. سروشتییە خەڵکی شۆڕشگێڕ توانیویەتی خۆی ڕێکبخات و بە بەردەوامی خەباتێکی وا بەڕێوەببات کە حکومەتیان هێناوەتەخوارەوە و ڕووخاندوویەتی. بۆیە لەو ماوەیەدا دەسەڵات لەسەر شەقامە. قۆناغی ئینتقالی واتە قۆناغێک کە هیچ کەسێک لە ڕێگەی پەرلەمانەوە یان خوێن و پەیوەندی بەماوەیی دەسەڵات ناباتە پێشەوە، یان هەڵبژاردنی سەرۆک، سەرۆکی حکومەت، کابینە و …هتد، کەس لە سەرەوە حوکمڕانی بەسەر خەڵکدا ناکات، بەڵام هەروایە ئەو خەڵکە خۆیان کە لە کاتی شۆڕشدا دانیان بە دەسەڵاتی خۆیاندا نا، یەکگرتوو بوون، هاتنە مەیدان و حکومەتێکیان ڕووخاند. ئەمەش گرنگترین تایبەتمەندی قۆناغی گواستنەوەیە. قۆناغی بەرزبوونەوە و بەهێزکردنی جەماوەر، ئەو خەڵکەی شۆڕشیان گەیاندە سەرکەوتن. ئەم ڕاستییە پێویستە هەموو هێزەکان دانی پێدا بنێن، جا چ هێزی شۆڕشگێڕی ڕادیکاڵ وەک حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری یان هەر هێزێکی تری ئۆپۆزسیۆنی ڕاستڕەو و هتد. ئەمەش گرنگترین تایبەتمەندییە.
خاڵی دووەم ئەوەیە کە قۆناغی ئینتقالی ئەو قۆناغەیە کە کۆمەڵگا دەیوێت نیزامێک دیاری بکات و دابمەزرێنێت کە وەڵامی داواکارییە شۆڕشگێڕییەکانی بداتەوە. چونکە شۆڕش بە هەمان ئارەزوو و بە هەمان ئایدیاڵ و بە هەمان ئاڵا سەرکەوتنی بەدەستهێناوە. حکومەتی ڕووخاند و ڕزگاری بوو لێی، بەڵام دەبێت داواکارییەکانی جێبەجێ بکرێن.
تایبەتمەندییەکی دیکەی قۆناغی ئینتقالی ئەوەیە کە دەبێت هەلومەرجێک دروست بکرێت بۆ ئەوەی گەل بتوانێت بە داواکارییە شۆڕشگێڕییەکانی خۆی بگات، واتە ئەو حکومەتەی داهاتوو کە دادەمەزرێت، حکومەتێک بێت کە بە تەواوی بە ئیرادەی ئازادی گەل هەڵبژێردرێت و بەڕاستی نوێنەرایەتی گەل بکات هیوای خواست. قۆناغی ئینتقالی خەسڵەتێکی تری هەیە کە دواتر دەکرێت ڕوونی بکرێتەوە، تەنیا جەخت لەوە دەکەمەوە کە قۆناغی ئینتقالی قۆناغی بەهێزکردنی ئەو خەڵکەیە کە دەیانەوێت خواست و ئامانجە شۆڕشگێڕییەکانیان بەدی بێت.
خەلیل کەیوان: حکومەتی کاتی بە چ هێزێک و چۆن دیاری دەکرێت؟ پێکهاتەکەی چۆن دەبێت؟ ئایا دەکرێت حکومەتی کاتی تاک حزبی بێت، یان تەنانەت دەسەڵاتی یەک کەسیش تێیدا یەکلاکەرەوە بێت؟
حەمید تەقوایی: با سەرەتا باس لە ناوەڕۆکی ئەم دەسەڵاتە کاتییە و چۆنێتی دیاریکردنی بکەین، نەک پێکهاتەکەی چییە، ئایا تاککەسییە

یان بەکۆمەڵ و هتد، چونکە ئەمانە زیاتر لایەنی لاوەکی بابەتەکەن.
وەک ڕوونم کردەوە قۆناغی تێپەڕین سەردەمی دەسەڵاتی خەڵکە. بۆیە
حکومەتی کاتی و هەر هێزێک کە لە دوای ڕووخانی کۆماری ئیسلامی دێتە
سەر کار، دەبێ دەسەڵاتی خۆی لە شەقامیش وەربگرێت. حکومەت نەماوە
و هەڵبژاردن نەماوە و کەس جێگەی کەسی نەگرتووەتەوە. ش□□ش□□ک
ڕوویداوە، ماشێنی دەوڵەت شکێنراوە و خراوەتە لاوەو فڕێیان
داوەتەلاوە. بۆیە هەر هێزێک کە بیەوێت لە شوێنی دابنیشێت و
بتوانێت تەنانەت بۆ ماوەیەکی کاتیش دەست بەسەر کۆمەڵگادا بگرێت و
سیاسەتەکانی جێبەجێ بکات، پێویستە جێی متمانە و ڕێکەوتنی
جەماوەری خەڵک بێت .بێگومان ئەم ڕێککەوتنە بە دەنگدان نەکراوە.
بە پێچەوانەی بارودۆخی ئاسایی دەنگدان ناتوانێت دیاری بکات کێ
سەرۆکی حکومەتە و کێ نوێنەرە و هتد. ڕاستییەکە ئەوەیە کە لە
سەردەمی شۆڕشدا، هێز و کەسایەتی و حیزب و دەزگا کە لە دڵی شۆڕشدا
پێکهاتبوون، بەندە بەوەوە کە چ ڕۆڵێکیان لە پڕۆسەی شۆڕشدا
هەبووە، چ کاریگەرییەکیان هەبووە، چەندە جەماوەری بوون ، چەندە
کاریگەری کۆمەڵایەتیان بەدەست هێناوە، دوای ڕووخان، بەهەمان
ئەندازە دەبنە جێی متمانەی خەڵک و پاڵیان پێوەدەنرێت بۆ پیشەوە.
بۆیە دەکرێ بگوترێ ئەم□ و□□ن□ی □استق□ینەی دۆخەکەیە، کە دوای
ڕووخانی کۆماری ئیسلامی، حکوومەتی کاتی دەبێتە تێکەڵەیەک لەو
هێزانەی پشت بە شەقام دەبەستن. ئێستا ئەگەری ئەوە هەیە کە تەنها
یەک هێز بەڕاستی بتوانێت ببێتە هێزی متمانەپێکراوی هەموو
مرۆڤەکان، حزبێک یان تەنانەت کەسێکیش ئەم هەڵوێستەی هەبێت، یان
چەند هێز و چەند حزب و کەسایەتی و ڕوخساری شۆڕشگێڕانە لەلایەن
بەشە جیاوازەکانی کۆمەڵگاوە متمانەیان پێ بکرێت. لە هەموو
حاڵەتێکدا حکومەتی کاتی دەبێتە تێکەڵەیەک لەو هێزانە.
بێ گوێدانە پێکهاتەی حکومەتی کاتی، خاڵی سەرەکی ئەوەیە کە هیچ
هێزێک لە دوای ڕووخانی کۆماری ئیسلامی تەنانەت بۆ یەک ڕۆژیش
ناتوانێت لە دەسەڵاتدا بێت بەبێ ئەوەی متمانەی جەماوەری شۆڕشگێڕ
بەدەستبهێنێت و ئەم متمانەیە لە پرۆسەی شۆڕشدا. لێرەشدا وەک لە
پرسیاری یەکەمدا وتم دەسەڵاتی خەڵک یەکلاکەرەوەیە.
خەلیل کەیوان: هەموان بەیەک شێوە بیر لە ڕووخان ناکەنەوە. بەڕای
ئێوە ڕوخاندن مانای چییە؟ ئامانجەکانی شۆڕش چین؟ سەرکەوتنەکەی
مانای چییە؟ و لە کۆتاییدا کۆمەڵگا ئارامی بۆ دەگەڕێتەوە؟
حەمید تەقوایی: ئەحزاب و هێزە سیاسییە جیاوازەکان وەڵامی
جیاوازیان دەبێت بۆ ئەم پرسیارە. دەبینیت کۆمەڵگا ڕاپەڕیوە و بە
دەسەڵاتی شۆڕشگێڕانەی خۆی حکومەتی ڕوخاندووە. پرسی یەکەم ئەوەیە
کە ئەمە مانای چییە؟ چی ڕوویداوە؟ کەی دەڵێین حکومەت ڕووخێنرا؟

ئایا بۆ نموونە خامنەیی دەبێ بەجێبهێڵرێت، یان کابینە دەست لەکارکێشانەوە ڕابگەیەنێت، حکومەت ڕووخێنراوە؟ ئایا مەسەلەکە تەنها لەسەر لابردنی بەرپرسەکانە یان گریمان دەزگاکانی حکومەت و ئەنجوومەنی ئیسلامی و هتد هەڵدەوەشێنینەوە؟

هێزە سیاسییە جیاوازەکان وەڵامی جیاواز بەم پرسیارانە دەدەنەوە. حیزبە ئۆپۆزسیۆنەکان، ڕاست، چەپ، ناوەند، هێزە جۆراوجۆرەکان کە ئێستا هەموویان دژی کۆماری ئیسلامین و دەیانەوێت بیڕووخێنن – تەنانەت ئەو هێزانەی کە تا سێ مانگ لەمەوبەر باسی ڕووخاندنیان نەدەکرد- بۆچوون و لێکدانەوە جیاوازەکانیان هەیە بۆ ڕووخاندن.

ئێمە هێزێکمان لە ئۆپۆزسیۆن هەیە کە دەیەوێت جۆرێکی تری ئیسلام بهێنێت، ئەوان ئەم حکومەتە بە حوکمی ئاخوندی ناودەبەن و ئەوانیش دەیانەوێت حوکمڕانی جۆری ئیسلامی خۆیان بکەن. ئێمە هێزمان هەیە مەلاکان دا بەش دەکەن بەسەر خراپ و باشدا، دەڵێن ئێمە ڕۆحانییە خراپەکان بە لایەکدا جێدەهێڵین، بەڵام ڕۆحانییە باشەکان پێویستن.

ئێمە هێزێکمان هەیە کە دەیانەوێت سوپا و هێزە چەکدارەکان بپارێزن و هەندێک جار هۆشداری دەدەن لەوەی کە شۆڕش نەگاتە ئاستێک کە هێزی پۆلیس و هێزە چەکدارەکان و هتد ببنە پەراوێز یان هەڵوەشێنەوە.

ئەمانە تێگەیشتنی جیاوازن لە قۆناغی گواستنەوە. بەڵام پێم وایە شۆڕش لێرەدا ناوەستێت. ئەو خەڵکەی بۆ شۆڕش هەڵسانەوە، تەنیا ئەوە نییە کە دەیانەوێت خامنەیی دەست لەکار بکێشێتەوە، یان کابینەیەک دەست لەکار بکێشێتەوە، یان مەجلیسی ئیسلامی هەڵبوەشێتەوە و مەجلیسێکی تر هەڵبژێردرێت. بە بۆچوونی من شۆڕش دەیەوێت سەروژێری بکات، دەیەوێت ل□□□□ش□ی بدات، نەک هەر دەیەوێت ئەم حکومەتە وەک ڕوخسارو نوێنەری ستەم و هەڵاوردن و سەرکوتکردن لاببات، بەڵکو دەیەوێت هەلومەرجێک دروست بکات کە بەهیچ شێوەیەک دیکتاتۆری□کی تر نەتوانرێت پێکبهێنرێت، ڕۆژێکی نوێ سەرلەنوێ هەندێک کەس بێنە سەر دەسەڵات، ئێستا بە جلوبەرگێکی جیاواز و لەژێر ناوێکی جیاوازدا، هەمان سیستم بەسەر کۆمەڵگادا بسەپێنن.

تێگەیشتن و لێکدانەوەی ئێمە بۆ ڕووخاندن، کە پێموایە زۆرینەی خەڵک لەگەڵیدا هاوڕان، ئەوەیە کە هەموو بەرپرسانی گەورە و بچووک، بەرپرسانی ئێستا و پێشووی کۆماری ئیسلامی لەم چل و ئەوەندە ساڵەدا ، دەبێت هەموویان لاب□ر□ن ، دەبێت زۆرێکیان لێکۆڵینەوەو پێداچوونەوە لە کەیسەکانیان بکرێت و دادگایی بکرێن، ئەبێت هێزە چەکدارە سەرکوتگەرەکان، زیندان ودەزگاکانی ئەشکەنجە، هێزەکانی دژە ئاژاوە و جلوبەرگ مەدەنیەکان، سوپای پاسداران و بەسیج و سوپا و وبەگشتی ئەو هێزە چەکدارەکانەی کە لە خەڵک جیان و پیشەگەرەکان.پێویستە هەڵبوەشێنرێتەوە، پەرلەمان و هەموو

دامودەزگا نیمچە ئایینییەکان، نیمچە حکومییەکان هەڵبوەشێنرێنەوە، هەموو یاساکانی کۆماری ئیسلامی، لە دەستوور و یاسای کارەوە تا هەر یاسایەکی تر کە دەرچووبێت لەم چل ساڵەدا، پێویستە هەڵبوەشێنرێنەوە، و بەم شێوەیەش، لە ڕووی یاساییەوە، لە ڕوانگەی ئەو بەش و دامەزراوانەی ئەم حکومەتە بە تاڵان و دزی و سەرکوتکردن دروستی کردووە، لە ڕوانگەی بەرپرسانی بچووک و گەورەی حکومەتەوە لە شارەوانی و قایمقامیەت لە ئاستی پەرلەمانتاران و ئەندامانی کابینە و سەرکردایەتی و سەرەکی مافیای ئابووری و هتد، پێویستە هەموو ئەمانە بکرێت. بۆ ئەوەی فڕێ بدرێنە کەنارەوە و لە کۆمەڵگا دوور بخرێنەوە. کاتێک دەڵێین ڕووخاندن، مەبەستمان ئەوەیە نەک هەر ئەم حکومەتە و ئەم سیستەمە بڕووخێن، بەڵکو ئەو دەزگا و یاسا و پەیوەندیانەی کە هۆکاری جیاکارین و دەبنە هۆی هاتنە سەر دەسەڵاتی دیکتاتۆریەتێکی تر، هەموو ئەمانە دەبێت هەڵبوەشێنرێنەوە.
ئەمە لێکدانەوەی ئێمەیە بۆ ڕووخاندن و پەیمان وایە شۆڕش پێویستی بەو جۆرە دەربڕینەی ئێمە هەیە؛ ئەمە ئاڵایەش دەهێنێتە مەیدان. دەبینین هەموومان دەزانین شۆڕشی ١٣٥٧ بە ڕاپەڕینی بەهمەن کۆتایی نەهات، شا چوو و خومەینی هات، بەڵام شۆڕش بەردەوام بوو تا دواجار لە ٣٠ی جۆزەردانی ١٣٦٠، واتە دوای دوو ساڵ توانیان شکست بە شۆڕش بهێنن. لەم ماوەیەدا خەڵک شوراکانی خۆیان پێکهێنابوو، دەیانویست دەسەڵات بگرنە دەست، زۆر کارگە بەدەست شوراکانی کرێکارانەوە بوو، خوێندکاران زانکۆیان بە شورا بەڕێوە دەبرد، لە هەموو شوێنێک شورا دروست دەکرا، خەڵک ئازادی و دیموکراسییان دەویست لەگەڵ شورا، مەبەستیان ئەوە بوو ئ، و حکومەت تەنها توانی لە ٣٠ی حوزەیرانی ١٣٦٠دا دەسەڵاتی سەرکوتکەری خۆی لەسەر کۆمەڵگا بەکاربهێنێت بە هێرشکردنە سەر کوردستان و هێرشکردنە سەر کرێکاران و هێرشکردنە سەر زانکۆکان و دواجار شکستپێهێنانی شۆڕش.
ئەم نموونەیە ئەوەمان بۆ دەردەخات کە دوای شۆڕش جەماوەری خەڵک ئامادەن بچنە قووڵترین ئاست و بەڕاستی دەست بە ڕیشە بەرن و حزبی ئێمەش خۆی ئامادە کردووە، گوتار و سیاسەتەکانی هەمیشە بەو ئاراستەیە بووە کە پێویستە شۆڕش پێویستە هەموو سیستەمی جیاکاری و ئیستغلال و ستەم و نایەکسانی بڕووخێنرێت و پێموایە کۆمەڵگا داوای ئەمە دەکات و پێشوازی لە هێزێکی لەو شێوەیە دەکات.
خەلیل کەیوان: باست لەوە کرد کە شۆڕش دزی دەسەڵاتە. یەکێک لە دەرکەوتەکانی ئەم ڕاستییە ئەوەیە کە خەڵک تەحەمولی حکومەتی کوێخایەتی ناکات. لەگەڵ ڕووخانی کۆماری ئیسلامی ئۆرگانەکانی ئیرادەی خەڵک پێکدەهێنن. ڕۆڵی ئەو ئۆرگانانە لە پێکهێنانی حکومەتدا چییە و پەیوەندییەکانیان لەگەڵیدا چۆن دەبێت؟

حەمید تەقوایی: دەسەڵاتی ڕێکخراویش دەستکەوتێکی گرنگی شۆڕشی خەڵکە، کە لە قۆناغی گواستنەوەدا ڕۆڵێکی سەرەکی دەگێڕێت.

سەیرکە، خاڵی یەکەم، وەدیهاتنی ڕووخاندنە بە مانای قووڵ و هەمەلایەنەی وشەکە کەوتوونە کردەوە. خاڵی دووەم ئەوەیە کە لەم قۆناغەدا خەڵک داواکاری بەپەلەی هەیە کە دەبێت دەستبەجێ جێبەجێ بکرێن. داواکارییەکانی وەک هەڵوەشاندنەوەی دەستبەجێی سزای لەسێدارەدان، وەک ئازادکردنی دەستبەجێی سەرجەم زیندانیانی سیاسی- هەرچەندە پێدەچێت زۆرێک لە زیندانیانی سیاسی لە دەی شۆڕشدا ئازادکرابن، بەڵام پێویستە وشەی زیندانیانی سیاسی یان زیندانیانی سیاسی لە کۆمەڵگا دووربخرێتەوە. پێویستە وەڵامی داواکاریی خۆشگوزەرانی دەستبەجێی خەڵک بدرێتەوە، بۆ نمونە دەبێت دەستبەجێ مووچەی یەک لەسەر پێنجی خوار هێڵی هەژاری بگۆڕدرێت و ئاستی حەقدەستیش بە پێی ستانداردێکی بەرز و ژیانێکی ئاوەدان و دادگاییکردنی ئاشکرا و دادپەروەرانی دیاری بکرێت دەبێت دەست پێبکرێت بە دادگاییکردنی هەموو تاوانبارانی دەسەڵات، دەبێت لە قۆناغی ئازادییە بێ مەرجەکاندا بێت. ئەم خاڵە کۆتاییە زۆر گرنگە چونکە قۆناغی گواستنەوە قۆناغێکە کە مرۆڤەکان دەیانەوێت بە ئازادی و ئاگادارانە سیستەمی داهاتوو لە هەلومەرجێکی سەلامەتدا هەڵبژێرن. بۆ ئەم مەبەستەش پێویستە ئازادی ناڕەزایەتی، ئازادی خۆپیشاندان، ئازادی مانگرتن، ئازادی پێکهێنانی حزب، ئازادی ڕادەربڕین و بیروڕا، نەک تەنها ئەو هێزانەی کە لە حکومەتی کاتیدان بەڵکو هەموو هێزە سیاسییەکانی ناو کۆمەڵگا، بە بێ مەرج دانیان پێدا بنرێت . کۆمەڵگا لە هەلومەرجی ئازاددا ڕێگەی پێبدرێت هەناسە بدات و گفتوگۆ و ڕاوێژ و هەڵبژاردن بکات. بە واتایەکی تر، جگە لە داواکارییە دەستبەجێییەکان، جگە لە بەرەوپێشبردنی ڕووخاندن بە مانای قووڵ و هەمەلایەنەی وشەکە، ئازادییە سیاسی و مەدەنی و سەندیکاکانی کرێکاران لە ئاستێکی بەرفراوان لە کۆمەڵگادا بناسرێن و دابین بکرێن بۆ ئەوەی کۆمەڵگا بتوانێت بە ئازادی هەڵبژێرێت.

و لە کۆتاییدا دوا خاڵ ئەو خاڵەیە کە باست کرد. کە خەڵک هیچ جۆرە حکومەتێک لە سەرووی خۆی و بەناو سەرووتر قبوڵ نەکات. وەک لە قۆناغی ڕاگوزەردا وتم، جگە لە شەقام هیچ دەسەڵاتێکی تر نییە و ئەم شەقامەش بێ شێوە نییە، خەڵک لە هەموو جۆرە شوراکان و لیژنە و هەموو جۆرە ڕێکخراوێک لە شوێنی کاردا، لە شوێنی نیشتەجێبوون، لە زانکۆکان، لە کارگەکان و لە هەموو ئەوان ڕێکخراون. شۆڕش چارەسەریش دەخاتە سەر مێز. شۆڕشێک کە سەرکەوتوبێت لە ڕووخاندنی ڕژێمێکی خوێناوی و سەرکوتگەری وەک کۆماری ئیسلامی، دەسەڵاتی ئەوەی هەیە کە لە سیستەمی داهاتوودا قسەی کۆتایی بێت و بڕیاردەر بێت و

داهاتووی سیاسی خۆی کۆنترۆڵ بکات. ئەمە هیچ مانایەکی نییە جگە لەوەی کە خەڵکی ڕێکخراو لە شۆڕشدا – لە پرۆسەی شۆڕشدا و لە هەلومەرجی ئازادییەکانی دوفاکتۆدا کە لە دوای ڕووخاندنەوە دروست دەبن – لە هەموو وڵاتێدا دەبێت ڕاستەوخۆ دەستوەردان لە بڕیاردەرەکان و لە ئیدارەدا بکەن لە کۆمەڵگا. نەک هەر لە هەڵبژاردنی حکومەتی داهاتوودا، نەک تەنها لە قۆناغی گواستنەوە و ئەو هەلومەرجەی کە سیستەمی داهاتوو تێیدا دادەمەزرێت، بەڵکو لە خودی سیستەمی ئایندەشدا دەسەڵاتی خەڵک و بەشداری ڕاستەوخۆی خەڵک دەبێت لە ئیدارەی کۆمەڵگەدا گەرەنتی بکرێت.

دەبینیت لە هەموو ئەو شۆڕشانەی کە تا ئەمڕۆ هەمانبووە، دوای ڕووخان، بەزۆری خەڵک دەنێردرێتەوە ماڵەوە.

هەموو شۆڕشەکان بە ناوی ئازادی و بەناوی ڕزگاری ئەنجام دەدرێن. دروشمی سەرەکی شۆڕشی گەورەی فەڕەنسا ئازادی و یەکسانی بوو، بەڵام کاتێک دەسەڵات ڕادەستی دەستی چینێکی نوێ دەکەن، جەماوەری خەڵک دەنێرن بۆ ماڵەوە، دەڵێن کۆتایی هاتووە، ڕۆڵی ئێوە کۆتایی هاتووە، بیدەنە دەست ئیمە، ئەمە دەیبەین و دەیدوورین، لەسەرووی ئەوەشەوە مەجلیسی دامەزرێنەر و یاسایی دادەنێن و دواتر هەر چوار ساڵ جارێک دەنگ لەسەر ئەوە دەدەن کە حوکمڕانی خەڵک دەکات. ئەمە دەڵێین نابێت ئەمە دووبارە ببێتەوە. چونکە بە تایبەت لە مێژووی ئێراندا لەم سەد ساڵەی دواییدا، هەر شۆڕشێکمان هەبووە، سەریان بڕیوە. تەنانەت ئەگەر وەک شۆڕشی ١٣٥٧ سەربکەوێت، بینیمان چ کارەساتێکیان لە ئێراندا دروستکرد. شۆڕشی دەستووریش هەمان کارەساتی بەدوای خۆیدا هێنا. هەموو شۆڕشەکانی سەد ساڵی ڕابردوو بەم شێوەیە بوون. ئەم سێهەمین شۆڕشە لە سەدەی ڕابردووی لە ئێراندا دەتوانێ و دەبێ چارەنووسێکی دیکەی هەبێت، بەو مانایەی کە خەڵک لە دوای ڕووخانی حکوومەت نەچنەوە ماڵەوە، بەڵکو دەبێ لە گۆڕەپانی سیاسیدا بە ڕێکوپێکی بمێننەوە و ئەمڕۆش تەکنەلۆجیای کۆمپیوتەر بە تەواوی ڕێگە دەدات ڕاگیری لەسەر ئاستی جەماوەریدا ئەنجام بدرێت، بڕیاردانی بەکۆمەڵ ئەنجام بدرێت، پێویست ناکات چوار ساڵ چاوەڕێ بکەین بۆ هەڵبژارین!

وەک ڕوونم کردەتەوە کۆمەڵگا ئینکاری دەکات، ڕێگی دیکتاتۆریەت و هەموو هەڵاواردنێک ڕەتدەکاتەوە و یەکێک لەو دەزگا گرنگانەی کە دەبێتە هۆی هەڵاواردن و چەوساندنەوە، حکومەتە لە سەرووی خەڵکەوە. حکومەتێک لە سەرووی خەڵکەوە بڕیار بدات بۆ خەڵک دەڵێت ئەوە شۆڕشتان کرد، زۆر سوپاس، بڕۆنەوە ماڵەوە. لە شۆڕشی ١٣٥٧ بەنی سەدر، یەکەم سەرەک کۆماری هات و وتی هەموو شوراکان بەریەکداتێکشکێنراوە، وتی شوراکان لەناوچوون، ئشوراکان

هەڵوەشاونەتەوە، بەڕێ سەر کار و ژیانی خۆت. نابێت ڕێگە بەم کارە بدەین و ڕێگەیش نادەین و بەم مانایەش چەمکی حکومەت لەسەرووی خەڵکەوە بەم شێوەیە نکۆڵی لێبکرێت و دەسەڵاتی ڕاستەوخۆی خەڵکی ڕێکخراو جێگەی بگرێتەوە. ئەمە گرنگترین شتە کە پێویستە لەم ماوەی گواستنەوەدا ئەنجام بدرێت.

خەلیل کەیوان: ئەگەر حکومەتی کاتی ئیرادەی خەڵک و ئامانجەکانی شۆڕش جێبەجێ نەکات یان بە تەواوی جێبەجێی نەکات، چی ڕوودەدات؟

حەمید تەقوایی: یەکێک لە دەرەنجامەکانی شۆڕش ئەوەیە کە هێزە سەرکوتگەرەکان لەلایەن خەڵکەوە تێکشکاون. زانیاری زیاتر لەسەر بەسیج و سوپا، جل و بەرگ شەخسیەکان، وەرگرتن و داخستنی و ئەم قسانە نییە. لەم دۆخەدا ئەگەر حکومەتی کاتی بیەوێت پشت لە خەڵک بکات، باشە، ئەو خەڵکەی کە دەسەڵاتی ئەوەندەی هەبوو بە لەناوبردنی کۆماری ئیسلامی، حکومەتی کاتییش تێدەپەڕێنن. حیزبێکی وەک ئێمە لە مەیداندایە، ئەگەر پشکی لە حکومەتدا نەبێت، ڕێگە نادات ئامانج و داواکاری شۆڕشگێڕانەی خەڵک بە وەڵام بمێنێتەوە. ئەو ئامانج و سیاسەتانەی کە باسم کرد دەبێت لە قۆناغی گواستنەوەدا جێبەجێ بکرێن و بەدی بهێنرێن و حکومەتی کاتیش پابەندی هیچ کام لەمانە نەبووە، بۆ نموونە پابەند نەبووە بە داواکاری دەستبەجێی خەڵکەوە، بۆ نموونە پابەند نەبووە پەیڕەوی لە لێپێچینەوەی دەسەڵاتدارانی پێشوو بکا، یان ئیستسنای کرد، یان سازشی کرد.. یان ڕێزی لە پێوەرە دیموکراسیەکان نەگرت، ئازادی بیروڕا، ئازادی ڕادەربڕین، ئازادی حزبایەتی ڕێگری لێکرا، بە بیانووی ئەوەی ئێستا شۆڕشمان هەیە، دوژمنی دەرەکی بۆ نموونە ئەمە دەخاتە مەترسییەوە، ئەو خەڵکەی لە شەقامن، ئەگەر دەسەڵاتیان ئەوەندە بەهێز بێت کە توانیبێتیان کۆماری ئیسلامی بڕووخێنن، دەتوانن حکومەتی کاتییش بڕوخێنن. بەم مانایە لێرەشدا ئێمە پێمان وایە کە مومکینە و نابێت ڕێگە بدات حکومەتی ئینتقالی پشت لە خواستی خەڵک بکات و بە پشت بەستن بە دەسەڵاتی شەقام ئامێرێکی دیکە بژێنێت.

خەلیل کیڤان: سیاسەتی حیزب لە قۆناغی گواستنەوەدا چییە؟

حەمید تەقوایی: بەڕای ئێمە سەرکەوتنی شۆڕش بەو مانایەیە کە نەک هەر ئایین لە حکومەت دەربچێت و لە پەروەردەوخوێندن جیابکرێتەوە و لە یاساکان بدوربخرێتەوە. نەک هەر داواکاری بەپەلەی خەڵک، کە هەندێکیان باسم کردووە، دەبێ دەستبەجێ بەدی بهێنرێن، بەڵکو دەبێت هەڵاواردنەکان، لەوانەش هەڵاواردنی چینایەتی و ئابووری، هەڵبوەشێنرێنەوە، بۆشایی نێوان موچەی گەردونی و نەهامەتی گشتی نەهێڵرێت، کۆیلایەتییەکی مووچە نابێت هەبێت، ئیستغلالکردن نابێت

هەبێت، نابێت ڕێگە بدەین کێوی سامان لە دەستی کەمینەیەکدا کۆببێتەوە و دەریای هەژاری زۆرینەی کۆمەڵگا لە خۆیدا بخنکێنێت، ئەوەی ئەم□□ د□بینین. ستەمکاری نەتەوەیی، میللی، ڕەگەزی، مەزهەبی، هەموو ئەمانە دەبێت لەناوببرێن. هاووڵاتییانی خاوەن مافی یەکسان دەبێ لە سەرانسەری ئێران لە پارێزگا سنوورییەکان و هەموو پارێزگاکان بە یەکسانی بناسرێن. ئازادی بێ مەرجی ڕادەربڕین و بیروڕا و ڕێکخستن و ناڕەزایەتی و مانگرتن مسۆگەر و زامن بکرێت، ڕێگە نەدرێت حکومەت سەرووخەڵکی پێکهێنرێت، ئەبێت خەڵکی ڕاستەوخۆ دبەشداری لە سیاسەت و ئیدارەی کۆمەڵگادا بکات، وە لە وشەیەکدا ئەبێت ئەو ئاسۆو و ئامانجانە ئینسانیانەی کە لە دروشمەکانی وەک بژێوی ژیان مافی سەلمێنراوی ئێمەیە و ژن ژیان ئازادییدا حەشار دراون، دەبێت بەدی بهێنرێت. ئەم شۆڕشە سەبارەت بەم شتانەیە. ئەمە ئەو پرۆسە و ئاڕاستەیە کە شۆڕشی ئێستا دەیگرێتە بەر. ئێستا، نەوەی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو کە هاتوونەتە پێشەوە، لە ڕاستیدا خاوەنی ئایدیاڵێکی وەها و وەها وێنەیەکی ئایندە، ئازادی و ڕزگاری و خۆشگوزەرانییە. پێویستە ئەم ئایدیاڵەی ئازادی و یەکسانی و خۆشگوزەرانی و ڕزگاری وەربگێڕین وەربگێڕین بۆ هەندێک کردار ، بۆ چاوەڕوانی و چاوەڕوانییەکی بەرز لە کۆمەڵگادا، بۆ ئەوەی ڕێگە نەدەین هێزە جیاوازەکان شۆڕشەکە بەلاڕیدا بەرن، بێگێ□ نەوە دواوە، یان ببنە هۆی شکستی. ئەمە ئەو هێڵەیە کە تا سەرکەوتنی تەواوەتی شۆڕش بەردەوام دەبین.

٨ی نوڤەمبەری ٢٠٢٢

سوپاس بۆ ئەمیر تاوەکولی بۆ نوسینەوەی دەقی سەرەتایی ئەم چاوپێکەوتنە.